

movement. Theology Digest 1982 Winter. – 7. Walter Kasper: *Lo stato del dialogo ecumenico fra Chiesa cattolica e Chiesa della Riforma*. Asprenas 1982 Jan. – 8. Günther Grassmann: *Lima – Vancouver – und danach*. Ökumenische Rundschau 1983. Jul. – 9. L. Vischer: *Bekenntnis und Bekennen in der Reformierte Kirche*. Una Sancta 1982. 2. – 10. J. M. R. Tillard: *Vorüberlegungen zu einem gemeinsamen Glaubensbekenntnis*. Una Sancta 1982. 2. – 11. Dirk Hansen: *Ökumene muss man lernen*. Una Sancta 1982. März.

A keresztény kultúra óriása: Spanyolország

Ötször akkora, mint Magyarország. Lakosainak száma 37 millió. S olyan távol esik tőlünk, mintha más földrészen lenne. Pedig Európa, sőt több annál: az európai keresztény küldetéstudat harcos képviselője évszázadokon át, az európai kulturális folyamatosság őre a népvándorlás idején és a katolicizmus megújulásának egyik fő forrása az újkor hajnalán. Mai jelentősége sem lebecsülendő: bár földrajzilag és politikailag *kontinensünk peremén* fekszik, egyúttal *hidat* is képez a zömében spanyol nyelvű Latin-Amerika, a legdinamikusabban fejlődő és a legkatolikusabb világrész felé. Kétezer éves múlt tömértelen kincsével és a modernizálódó kereszténység lendületével Spanyolország ma *ébredező óriás*.

Talán ez a világ egyetlen pontja, ahol az ókeresztény időktől mind máig ország, nemzet, a társadalmi szervezet, a történelem középpontja, rendező elve a kereszténység. Krisztus jó hírét a hagyomány szerint *Szent Pál* és *Szent Jakab* apostol hozta az Ibér félszigetre. (Az utóbbi feltételezett sírja Santiago de Compostela-ban a középkor egyik leglátogatottabb búcsújáróhelye.) A népvándorlásban ide jövő vizigótok ariánusok, de hamarosan katolikussá lesznek. A katolicizmust az 589. évi 3. Toledói Zsinat *államvallássá* nyilvánítja (s az is marad 1978-ig). A katolicizmus biztosítja a nemzeti egységet Közép- és Dél-spanyolország évszázados mór megszállása (711–1492) idején.

A vallási egység a cél az „Aranykorban”, a XVI. században is. Az újjáalakuló spanyol királyságban megmaradnak az etnikai és nyelvi (a kasztíliai mellett elsősorban a katalán és a baszk) kultúrák és a helyi politikai szervezetek – a tartományi parlamentek, a jogalkotás és bíraskodás önállósága stb. Az egység eszköze a közös hit. Isabella és II. Ferdinánd, V. Károly, majd II. Fülöp Spanyolországáa Krisztus királyságának földi megvalósítására törekedett. Ezzel indokolták a nem katolikusok, a mohamedánok, a zsidók, később a protestánsok kiűzését, kitiltását, törvényen kívülvé tételét (1492–1501). Ugyanúgy egyszerre politikai és vallási célja volt az *inkvizíció* felállításának (1478). Az „Aranykort”, s alig kétséges, hogy ez a spanyol történelem legnagyobb százada, a kereszténység kozmikus értelmzése – és sok-sok véglet jellemzi. A jézusi szeretettel ellentétes szélsőség az erőszakos térítés. Ezzel egyidőben viszont olyan nagy emberek a kereszténység radikális megvalósításának példái, mint *Loyolai Szent Ignác* és *Xavéri Szent Ferenc*, *Avilai Szent Teréz* és *Keresztes Szent János*, *Alcantarai Szent Péter* és *Borgia Szent Ferenc*. A szemlélődő élet és a misztika melegágya az akkor reformált kármelita rend. Ekkor alakul a Jézus Társaság. A spanyol teológia olyan világnagyságokkal büszkélkedhet, mint a modern államjog alapítója *F. Vitoria*, vagy mint *L. Molina* és *F. Suarez*.

A kereszténység átfogó érvényesítése nemcsak belpolitikai cél. Ugyanez a világ körülhajózásának, a földrajzi tudásvágyának, és a politikai terjeszkedésnek egyik motorja. *Amerika felfedezését* néhány évtizeden belül Közép- és Dél-amerika és a világ másik felén a Fülöp-szigetek meghódítása követi. Ez a foglalás ellenben – az aranyláz ellenére sem – nem hasonlít a későbbi gyarmatosításhoz. Az új területek lakossága a spanyol törvények szerint az otthonival egyenjogú. A katonák hittedzítő buzgalmát gyakran szerzetesek fékezik. Az Új Világ püspökei iskolákat, egyetemeket (pl. Mexikó 1551) alapítanak, ahol a helyi nyelveket is ápolják. Az indiók röghőzkötése vagy rabszolgává tétele ellen pápai bulla (1537), a papság, püspökök (például *Las Casas* chiapa-i és *Zumárraga* mexikói püspök) és a szerzetesrendek küzdenek. Későbbi hódítók az angol és francia gyarmatok „bennszülötteit” pusztítják, rabszolgának adják el a legjobb esetben is gazdaságilag kiszípolozzák. A spanyol koronához tartozó területeken az őslakosság szaporodik, összeházasodnak a bevándorló spanyolokkal, átveszi az európai kultúrát – és a kereszténységet.

A XVI. század végétől Spanyolország sorra elveszíti európai birtokait, tengeri hatalmát és szerepét a világ politikai és gazdasági életének irányításában. Évszázadokra a múlt nagyságából élő mezőgazdasági országgá válik. Nemzeti öntudata és kereszténysége azonban változatlan. Törést a XIX. század, az északi ország-rész iparosodása, a nemzeti-nemzetiségi ellentétek kieleződése hoz. Az 1855., majd az 1909. évi általános sztrájkoknak sok halálos áldozata van, köztük számos pap. 1920 után a politikai *polarizálódás* világnézeti megosztottsággal párosul. Amikor a baloldali Népfront 1936-ban megnyeri a választásokat, *Franco* tábornok a tiszti karra támaszkodva egyebek között – úgymond – „Krisztusért” kezd fegyveres felkelésbe. A *három éves polgárháború* története, a Nemzetközi Brigád szerepe, Anglia, Franciaország, Németország, Olaszország csendes vagy nyilvános beavatkozása közismert. A harc rendkívül véres volt. A több százezer halott között csak a köztársaságiak területén 13 püspök, 4200 pap, 2500 szerzetes testvér, 280 apáca és 250 szeminarista volt.

A polgárháború utáni *Franco*-diktatúra a katolicizmust ismét államvallásként kezeli, a papságot fizeti – igaz azonban, hogy a püspöki székek betöltését állami jövöhagyástól teszi függővé. *Franco* közel 40 évre konzerválni tudta a trón és oltár szövetségét és az egyházi tradicionalizmust. A papi hivatások száma igen magas. Évtizedeken át Spanyolország látja el lelkipásztorral Latin-Amerika papban szegény országait. Ezzel szemben a vallásosság csupán megszokás. A munkásságnak csak egy töredéke vallásos. A teológia stagnál. Az európai teológiai fejlődés nem jut túl a Pireneusokon.

A 60-as évek eleje óta Spanyolország lassan *megnyílik* a nemzetközi gazdasági kapcsolatok és kulturális csere előtt. A II. Vatikáni zsinat (s valamivel később *Franco* halála és a meginduló társadalmi-politikai demokratizálódás) pedig gátszakadásszerű változást hozott. A 60-as években spanyol gazdasági csodáról beszéltek. A bruttó nemzeti termék 1960–1970 között megduplázódott. Azóta a fellendülés lassult, az Európai Gazdasági Közösség akadályozza a továbblépést. A fejlődés mégsem visszafordítható. Spanyolország, ahol nem volt polgári forradalom, most zárkózik fel véglegesen az európai társadalmi és kulturális fejlődéshez. Ezt a felzárkózást pedig katolikus országgént teszi, annak ellenére, hogy a vallási és egyházi élet legtöbb területe is átalakulóban van.

Még a múlt században „a szerzetesek országának” nevezték Spanyolországot. Az akkor mintegy húsz millió lakosú országban 60 000 férfi és 24 000 női szerzetes volt. A hivatások számában azóta óriási ingadozások voltak, hosszabb távlatban az országot mégis a papi utánpótlás kiapadhatatlan forrásának tekintették. Ez részben ma is elmondható. A ma 37–38 milliós országban 22 900 világi és

10 500 szerzetes pap tevékenykedik. A fogadalmas apácák száma 77 200, a szerzetes testvéreké 7800. 3200 nagyszeminarista és 24 900 kisszeminarista készül a papi hivatásra (1977 évi adatok). Az 1969 évi csúcshoz képest a papság száma csökken, a nagyszeminaristáké egyenesen rohamosan. A szerzetesek száma nagyjából változatlan, de az iskolaügy és az egészségügy gyors ütemű állami kiépítése kérdésessé teszi legtöbbjük feladatait. A 70-es évek végére nyilvánvalóvá vált tendenciák a püspöki kart új hivatásgondozó koncepció kidolgozására, intézmények felállítására ösztönözték . . .

A Zsinaton jóformán nem szólalt fel spanyol püspök. Az államfői egyetértés szükségessége megakadályozta a püspöki kar megfiatalítását. Franco halála itt egy csapásra változást hozott. Ma a püspökök 70 százaléka „zsinat utáni”. Tevékenységük jelentős állomása a papok és püspökök 1971 évi „Közös Értekezlete”, amit két éves országos vallásszociológiai kutatássorozat előzött meg s aminek eredménye lelkipásztori távlati terv elkészítése lett. A Közös Értekezőlet állást foglalt az államtól kapott anyagi támogatás ellen; bírálta az egyház és a gazdasági hatalom összefonódását (főleg az Opus-Dei-t); bűnbánatra és a megértés keresésére szólított fel a polgárháború sebeinek beheglesztésére és végül igen melegen méltatta a vallási élet és a keresztény közösségek új formáit, köztük a bázisközösségeket. A püspöki kar az állam és az egyház elválasztására törekedve távol tartja magát a politikától. Egy katolikus párt szervezését kifejezetten elutasítja. Az 1982. évi választásokon a gyakorló katolikusok – sőt a papok és a szerzetesek – többsége Felipe Gonzáles szocialista pártjára szavazott.

Egy szociológiai tanulmány a spanyol katolicizmust három tulajdonsággal jellemzi. 1. Népi vallásosság, ami inkább hagyomány, semmint meggyőződés. 2. Egyházszerzetét a tradíció tartja fenn, hiányoznak belőle mind a rangos teológusok, mind az elkötelezett világi értelmiség. 3. Életét klerikalizmus és antiklerikalizmus, illetve e kettő konfliktusa terheli. A mai kor aktuális kérdéseiben a katolikusok legkevésbé sem egységesek. A válasz polgári lehetővé tételét a lakosság 48, a magzatelhajtás engedélyezését 29 (de a 18–24 évesek 45) százaléka igényli. A családtervezés mellett foglal állást a népesség 73 százaléka (1977. évi adatok). Ugyanakkor a vasárnapi szentmisehallgatási adatok városokban 25–35, falun 30–100 százalék között váltakoznak. (Összehasonlításképpen: Magyarországon a katolikus népességben 1940 táján 40–50, 1980-ban 7–10 százalék között volt.)

Nagy és növekvő szerepe van a spanyol egyházban a világi mozgalmaknak. Az Actio Catholica ugyan még a 40-es évek elején jelentőségét veszítette, de egyházközségi csoportjai ma is élnek és a plébániai közösségi élet fontos eszközei: önállóságuk minimális, a lelkipásztori törekvések megvalósításában viszont nagy segítséget nyújtanak. Önállóbb mozgalmak és csoportok vannak „jobbrol” is, „balról” is. A zsinat utáni egyház „tradicionalista” ellenzéke az 1928-ban alapított s 1943-ban Róma által jóváhagyott Opus Dei. Zárt, félig meddig titkos szervezet, amely ma a legtöbb nyugati országban tevékenykedik. Célja a társadalom kereszténnyé tétele saját tagjainak politikai és gazdasági befolyása révén. A tagok az előrehaladásban segítik egymást – ezért az Opus Dei-nek kissé maffiahíre van. Spanyolországban 20 000 tagja van. Az Opus Dei egyetemet tart fenn és a nagyipar, a tömegtájékoztatás és a politika nagyon sok kulcspozícióját tartja kézben. A „progresszista” mozgalmaknak nincs egységes szervezete. Számtalan változatot képviselnek. Kettő közülük, az 1949-ben alapított Kereszténység Tanfolyamai és az 1962 óta működő Új-Katekumen Közösségek mozgalom világszerte elterjedt. 1930 óta a keresztény családmozgalom sok ágazata fejlődött ki. Ma több, mint 100 000 tagot számlálnak. Karizmatikus csoportok 1973 óta vannak Spanyolországban. Végül a bázisközösségek egyértelműen a zsinat indítására alakultak és a zsinati szellem-megvalósítására törekednek.

A nem katolikusok száma (1979-ben) 553 700, azaz a népesség 1,49 százaléka. Közülük 180 000 muzulmán. A *vallásszabadságot* először 1967-ben rögzíti a törvény, fenntartva azonban a katolicizmus államvallás jellegét. Csak az 1978. évi új alkotmány teremtett jogi *egyenlőséget*, kimondva, hogy „Spanyolországnak nincs hivatalos vallása!” A protestantizmus egyik fő funkciója korábban a tradicionális katolicizmus kritikája volt. A II. Vatikáni zsinat tanítása a vallásszabadságról, a spanyol egyházban ezt követő dialóguskészség, majd az alkotmányos egyenjogúsítás kérdésessé tette a kritikai tevékenység értelmét. A protestantizmus *identitás-krízisbe* került. A régebbi protestáns egyházak híveinek száma stagnál vagy csökken. Csak az újjonnan jöttek, elsősorban a ma 50 000 hívőt ki-mutató *Jehova Tanúi* kisegyház, terjednek.

„Spanyolország más!” – hirdeti egy spanyol földön gyakran hallott jelszó. Spanyolország más! Nem csak *Cervantes, Lope de Vega, Calderon* vagy *Garcia Lorca* irodalma; nem csupán *El Greco, Ribera, Murillo, Velazquez, Goya, Picasso, Dali* festészete; nem csak *Albeniz* és *de Falla* zenéje, hanem a szentek földje, templomok országa, katolikus óriás, amely ma ugyanazokkal a feladatokkal bír-kózik, mint a legtöbb keresztény állam. Legfeljebb a siker reménye nagyobb.
„Spanyolország más!”

T. M

KORUNK IMÁI

Ökumenikus ima

Atyánk, szomorúság tölt el,
 hogy olyan egyházak tagjaiként
 állunk eléd, amelyek századokon át
 egymástól elszakadva éltek.

Megpróbáltuk
 megérteni igazságodat,
 hírt adni szeretetedről,
 de fáradozásaink gyakran
 elutasítottuk egymást –
 s ez ma szegyenkezéssel tölt el;
 félreértettük egymást
 s ez mindnyájunkat szegényebbé tett.

Gyakran beérjük az egység látszatával,
 de kudarcot vallunk,
 ha világunk nyomorúsága tárul elénk,
 és segítségünkre vár.
 Gyakran elfelejtjük, mennyit
 tanulhattunk volna egymástól,
 s mennyire meggyöngül
 tanúságtételünk a világ előtt.

Mert jobban figyelünk
 a különbségekre, mint Arra,
 aki mindnyájunk középpontja
 és közös élete:
 Jézus Krisztus, a mi Urunk.

Add, Urunk, hogy
 megnyílt szívvel figyeljünk
 Reád és egymásra,
 amikor az egységért imádkozunk
 amelyet oly sürgetve kívánsz.

Vezesd át egyházadat abba a korba,
 amelyben akaratomhoz hűen
 végre minden keresztény közösség
 zsinata szólhat az egész
 kereszténységhez;
 amelyben az emberiség és az egész
 teremtés eléri teljességét –
 mert megnyilvánul benne
 a Te Országod.

Publik-Forum